

Riina Heikkilä

Sata vuotta sitten – vuoden 1918 sodan nimitykset

Rakkaalla lapsella on monta nimeä, kuuluu vanha sanonta. Sotaa tuskin kukaan pitää rakkaana, mutta yhtä kaikki vuoden 1918 sodasta on käytetty ja käytetään edelleenkin montaa nimeä, mikä ei ole kummallista, koska kyse oli kahden tai useamman tahon taistelusta, ja molemmilla tai kaikilla oli omat näkemyksensä asioista.

Tapahtumien nimitykset ovat jälleen ajan-kohtaisia, koska sodasta tulee tänä vuonna kuluneeksi sata vuotta. Lisäksi Suomessa Perussuomalaisten Nuoret herätti vuoden alussa huomiota vaatimalla, että sodasta tulisi käyttää nimitystä vapaussota ja että Helsingissä Senaatin-torille pystytettäisiin vapaussodan muistomerkki.

Neutraaleja ja muita nimityksiä

Mitä nimityksiä nykyään sitten voi käyttää? Nykyään neutraaleina pidetään seuraavia

nimityksiä: Suomen sota 1918, vuoden 1918 sota, sisällissota ja kansalaissota.

Varhaisimpia nimityksiä olivat kapina ja punakapina, ja niitä käyttivät molemmat osapuolet eli niin punaiset kuin valkoisetkin. Myöhemmin valkoiset alkoivat puhua vapaussodasta, kun taas punaiset puhuivat luokkasodasta ja toisinaan myös veljessodasta. Nämä kaikki nimitykset kertovat tietysti käyttäjänsä näkemyksen asioista, eivätkä ne siis ole nykykielessä neutraaleja.

Riitta Eronen ja Jaakko Anhava kirjoittivat sodan nimityksistä *Kielikello*-lehdessä vuonna 2008, kun sodasta oli kulunut 90 vuotta. Eronen totesi, että vaikka toisen maailmansodan jälkeen yleisesti puhuttiinkin kansalaissodasta, ei kyse tarkkaan ottaen ollut pelkästään Suomen kansalaisten keskinäisestä sodasta, vaan mukana oli muitakin. Siksi on alettu käyttää yhä enemmän sisällissota-nimitystä.

Anhava puolestaan oli sitä mieltä, että kansalaissota-sanana ei voi tulkita käsittävän vain oman maan kansalaisia, kuten ei veljesota-sanankaan voi tulkita viittaavan pelkästään veljeksiin. Molemmat sanat olisi pikemminkin tulkittava laajassa, kuvaannollisessa merkityksessä eikä konkreettisesti.

Sisällissota ja kansalaissota ovat molemmat käännöslainoja, mutta eri kielistä. Sisällissota on lainaa ruotsin *inbördeskrig*-sanasta, kun taas kansalaissota-sanana tausta on germaaninen. Saksan vastaava sana on *Bürgerkrieg* ja englannin *civil war*.

Ketkä sotivat?

Sotiin liittyvät tietysti sotivien ryhmien ja henkilöiden nimitykset. Sadan vuoden takaisia tuttuja ovat ainakin kapinallinen, lahtari ja punikki. Kapinallinen, kapinoitsija voi olla merkitykseltään neutraali nykykielen sana, mutta lahtari ja punikki olivat ja ovat haukkumasanoja. Lahtarihan oli punaisten valkoisista, suojeluskuntalaisista ja muutenkin porvareista käyttämä nimitys, ja punikki taas vastaavasti valkoisten punakaartilaisista käyttämä nimitys.

Mitä nykyään sanotaan?

Aamulehti teetti kymmenen vuotta sitten Tampereella pienimuotoisen kyselyn vuoden 1918 sodan nimestä. Kyselyssä 29 prosenttia vastaajista piti sisällissotaa parhaiten tapahtumia kuvaavana nimenä ja 25 prosenttia kannatti nimitystä kansalaissota. Muut nimitykset saivat huomattavasti vähemmän kannatusta.

Yhä tavallisemmaksi on siis tullut puhua esimerkiksi vuoden 1918 tapahtumista tai sodasta. Varsinkin historioitsijat, opettajat ynnä muut käyttävät näitä ilmaisuja, vaikka monien mielestä ne voivat olla liiankin neutraaleja. On kuitenkin hyvä, että on olemassa neutraali ilmaus, jonkinlainen yläkäsite, jota tarvittaessa voi käyttää kaikissa yhteyksissä.

Artikkeli on aiemmin julkaistu Liekki-lehden numerossa 1/2018.

Kirjoittaja työskentelee Kielineuvostossa suomen kielen huoltajana.

Suomalais-ruotsalainen kääntäjäseminaari

Aika: 18–19.10.2018

Paikka: Lahti

Esitelmöimässä myös Gabriella Sandström
Kielineuvostosta.